

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

POLITIČKI ODRAZ NA BALADU ŽORŽA BALAŠEVIĆA “NE LOMITE MI BAGRENJE”

Keith Doubt

“Ne lomite mi bagrenje” je popularna balada koja se danas često čuje u kafićima i na radiju u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji. Slušatelji iz različitih etničkih zajednica, mladi i stari, poistovjećuju se s gorko-slatkom pjesmom Žorža Balaševića. Patos moralnog jadikovanja u baladi je istinit za stanovnike političkog društva bivše Jugoslavije.

Vinko Tadić i Goran Žurđević (2017) istražuju dugovječnost Balaševićeve impresivne karijere. U njegovim baladama ispreplitane su žustra politika i gorka ljubav; njegove balade su oštre kritike nacionalizma te nostalgija za jugoslavenstvom. Njegovi pripovjedački tekstovi otkrivaju i spajaju različite zajednice koje teže humanizmu i žude za otvorenim društvom. Čudno je da Tadić i Žurđević ne spominju baladu: “Ne lomite mi bagrenje,” jednu od najpoznatijih i najslušanijih Balaševićevih balada, osim u naslovu eseja. Naime, autori su posudili naslov balade kako bi dali naslov eseju, ali o samoj baladi se ne govori.

Usredotočit ću se na ovu kultnu baladu iz bogate zbirke Balaševićeve karijere. Prvo ću jasno objasniti o čemu se radi u baladi “Ne lomite mi bagrenje”. Zatim ću analizirati osjećaj za pravdu koji je prikazan u pjesmi kroz objektiv djela Judith Butler: *Antigone’s Claim: Kinship Between Life and Death* (Antigonin zahtjev: Srodstvo između života i smrti). Djelo Judith Butler pruža jasniju sliku Sofoklove *Antigone*. Na kraju ću ponovno razmotriti Hegelovu analizu Sofoklove *Antigone* kako bih utvrdio pojam pravdnosti koji i Antigona i Balaševićeva balada dirljivo i tragično izražavaju.

“Ne lomite mi bagrenje” je molba, molba za pravdu. Molba je upućena časnom, cijenjenom sudu, ali na čelo pravde za koje se balada zalaže leži izvan suda i zakona. Pripovjedač želi pravdu, ali pravdu koja ne ovisi o časnom sudu, pravdu koja je sudu čak i nerazumljiva. Važno je prepoznati ono što bi Mikhail Bakhtin (1984: 143) nazvao dvoglasnim diskursom pripovjedača. Pripovjedač opisuje suca kao časnog i istaknutog. Pripovjedač govori unutar sućevog diskursa, ugrađuje se u njega. U isto vrijeme, pripovjedačeve otrcane fraze su i uvreda za suca. Pripovjedačev stvarni položaj izravno se suprotstavlja sućevom. Premda pripovjedač balade laska sudu, njegov ulični način je namjerno uvredljiv. Pripovjedač kaže da je zakon zakon i ja ga poštujem, ali čisto ga ne poštuje.

Sudac ne shvaća pripovjedačevu razumijevanje pravde. Prirodna pravda, pravda koju zakon ne priznaje i ne poznaje, autentičnija je od samog zakona, koji je formulan, mehanički i beživotan. Mana zakona je da je njegova vlast utemeljena na ništa više nego beskrajnim tautologijama: zakon

je zakon, red je red, autoritet je autoritet, led je led, sova je sova, vuk je vuk. Pripovjeda? ismijava te tautologije kroz baladu. Uvrije?en je svjetskim poretkom koji sudac predstavlja i ponižen je nužno?u postojanja takvog poretka (Balktin 1984: 236)

Koji je to onda moralni osje?aj koji povezuje slušatelje razli?itih etni?kih skupina u bivšoj Jugoslaviji s ogor?enim pripovjeda?em balade? Kakvo je to razumijevanje onoga što je ispravno i pravedno a da je toliko uvjerljivo Balaševi?evoj trans-etni?koj publici? Slušatelji prihva?aju neopisivo shva?anje pravde u baldi. Poštovanje prema sucu i državi je lažno, simulirano, za razliku od podrugljive pripovijesti podzemnog heroja u djelu Fjodora Dostojevskog *Zapisi iz podzemlja*.

S kojeg stanovišta onda prezirni pripovjeda? vrije?a ?asnog suca? Vladavina prirodne pravde je usmena i nepismena. “Pustite ih (bagrenje). Moraju mi ?uvati jednu tajnu zlatnu kao dukati.” Ovdje je temelj pravde prikriven, a ne otkriven, ezoteri?an, a ne egzoteri?an. Zbog toga je prirodna pravda dublja od pisanog zakona. Usmena tradicija je ?uvar te ideje o pravdi nasuprot pisanoj tradiciji suca. “Vlast je vlast, i ja to poštujem, tu su paragrafi pa zagrabi.”

Balada se završava prijetnjom kao i obe?anjem. Prirodna pravda se ne brani zakonom, ve? onim što bi Franz Fanon nazvao miši?nom akcijom. “Okanite se njih (bagrenja), jer sve ?u da vas polomim.” Završetak balade je ?vrst i kona?an, možda previše ?vrst i previše kona?an. Pripovjeda? nas podsje?a na “Crnog ?or?a”, oca srpskog naroda, poznatog po tome što je vodio srpsko uskrsnu?e protiv turskih snaga, nekoga tko nije mogao živjeti niti u jednoj državnoj strukturi bilo da je to Austro-Ugarsko carstvo, Tursko carstvo, ili ?ak srpska država u nastajanju. Miloš Obrenovi? se plašio “Crnog ?or?a” te ga je ubio i poslao njegovu glavu turskom sultanu.

Sada ?u se osvrnuti na drugi dio ovog eseja, na analizu Antigone Judith Butler u odnosu na Kreonta u Sofoklovoj predstavi Antigona, i proširiti njezinu analizu na Balaševi?evu baladu. Teoretska objašnjenja Judith Butler govore o anti-autoritarnosti balade i preziru prema polisu, redu i zakonu. Poput Antigone, pripovjeda? prisvaja pretpoliti?ku suprotnost šupljim praksama ustaljene politike i države.

Dok se državni poredak temelji na na?elu univerzalnosti, na?elo univerzalnosti ne uspijeva zabilježiti nešto posebno i nešto bitno. To jest, ovo na?elo univerzalnosti nije zaista univerzalno. Ironija zajednice je da zajednica nije podre?ena državi kao što država misli. Iako se ?ini da balada artikulira pred-kriminalni um, to se izuzima iz ovog opisa jer se važnost prirodne pravde nalazi izvan države, nedirnuti i nepriznata od strane suca. Antigona izražava koncept želje koju ni Kreont ni država ne mogu potisnuti niti uvidjeti onoliko koliko to može Balaševi?eva balada.

Balada priznaje da sudac dobro poznaje ljude, priznaje da sudac ima važan posao i ?ak priznaje važnost imovinskih prava kao što su šljive u polju. Pripovjeda? razumije da su i ?avo i ?akon podložni svemo?i zakona, ?ak i kada zakon nije uvijek pravedan. Da, lopovluk je uvijek prisutan. Da, priroda neizbježno uništava poplavama i gla?u. Me?utim, balada, poput Antigone, posjeduje sigurnije znanje o tome što je pravda i jasnije razumijevanje gdje se ona nalazi.

Za pripovjeda?a ove balade, pravda se ne nalazi u univerzalnoj volji zakona. Pravda se ne nalazi u nužnosti ljudske sudbine, kao što pretpostavlja ?asni sudac. Ne?emo ju na?i ni u krvnom srodstvu porodice izolirane od svih zala ovoga društva. Pripovjeda? izbjegava dosadan zadatak donošenja i testiranja zakona, jer ono što je eti?no ne nalazi se u takvom intelektualnom radu. Umjesto toga, pravda u svojoj suštini se nalazi u posebnoj svijesti samosvjesnog pojedinca. “Pod njima sam je poljubio.” U tom trenutku, pojedinac je ?isto samosvjestan kao pojedinac u odnosu na drugoga.

Pojedinac je potpuno autentičan u tome što je samosvjesno biće. Ovaj romantični moralni osjećaj govori ne samo o žrtvama, već i o zlostavljačima, što je možda razlog zašto je tako duboko voljen na trans-etnički način u bivšoj Jugoslaviji.

Hegel se divi buntovnoj, ali više plemenitijoj figuri Antigone nasuprot kralju Kreontu koji donosi zakone. Antigona prkosi Kreontu. Sahranila je brata, znajući da će to dovesti do njezine žive smrti, do postanka ne-građanina države. Njezina je odluka imanentna; to je ona. Isto tako, slušatelji se dive pripovjedaču balade. On prkosi sudu. On će upotrijebiti silu da zaštiti svoje bagrenje, znajući da će to rezultirati njegovom kriminalizacijom. Njegova je odluka imanentna; to je on. Bez bagrenja, vjetrovi će oduvati pripovjedača balade. “Ne lomite mi bagrenje, bez njih će me vetrovi oduvati.”

Literatura

Bakhtin, Mikhail . 1984. *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Butler, Judith. 2000. *Antigone's Claim: Kinship Between Life and Death*. New York: Columbia University Press.

Tadić, Vinko and Ćurđević, 2017. “Don't break my locust trees: conceptions of history and politics in Ćorđe Balašević's songs.” *Pannoniana: časopis za humanističke znanosti* 1, no. 5: 79-98.

Hegel, G. W. F. 1967. *The Phenomenology of Mind*. Translated by J. B. Baillie. London: Harper and Row.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.